

Özgün Araştırma/Research Article

Bilişsel Çarpıtmaların, Hemşirelerin Mesleki Benlik Saygısına ve Hemşirelik Algısına Etkisi Kadriye BULDUKOĞLU¹
 Cansu ÇAKIR¹

The Effect of Cognitive Distortions on Nurses' Professional Self-Esteem and Nursing Perception

Özet

Amaç: Bu araştırma, öğrenci ve mezun hemşirelerde bilişsel çarpıtmaların, mesleki benlik saygısı ve hemşirelik algısına etkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. **Yöntem:** Araştırma, Akdeniz Üniversitesi Hastanesinde görev yapan hemşireler ve Antalya Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören 1. ,2., 3. ve 4. sınıf hemşirelik bölümü öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırmaya 322 mezun hemşire ve 338 öğrenci hemşire katılmıştır. Bu çalışmada “Sosyodemografik Özellikler Soru Formu”, “Hemşirelik Algısı Formu”, “Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği” ve “Bilişsel Çarpıtma Ölçeği” kullanılmıştır. Nitel veriler gruplandırılarak temalandırılmış, nicel verileri değerlendirmek için tanımlayıcı istatistikler, Mann-Whitney U testi, Kruskal Wallis testi, One Way ANOVA, t testi ve ki kare testi kullanılmıştır. **Bulgular:** Mezun hemşire grubunun yaş ortalaması 31,36± 6,89, öğrenci hemşire grubunun yaş ortalaması ise 20,99±1,89 olarak saptanmıştır. Bilişsel çarpıtma ölçeğinden alınan puan ortalamaları karşılaştırıldığında, mezun hemşirelerin “çaresizlik” ve “umutsuzluk” alt boyut ortalamalarının; öğrenci hemşirelerin “olumsuz benlik algısı” ve “kendini suçlama” alt boyut puan ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrenci ve mezun hemşireler, hemşirelik kavramını “fedakarlık yapan” temasına ait metaforlara benzetmiştir. Mezun hemşireler hemşireliği “tükenmişlik” ifadeleriyle anlatırken, öğrenci hemşireler “bakım” ifadelerini kullanmıştır. Her iki grup da ikinci bir şans verilse, hemşirelik mesleğini yeniden seçmeyeceğini belirtmiştir. **Sonuç:** Öğrenci ve mezun hemşirelerde bilişsel çarpıtmalar, mesleki benlik saygısını ve hemşirelik algısını etkilemektedir. Öğrenci ve mezun hemşirelerde bilişsel çarpıtmaların varlığı saptandığından farkındalığı artırmak için eğitimler verilmesi ve daha kapsamlı çalışmaların yapılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: hemşirelik, hemşirelik öğrencileri, benlik kavramı, özsaygı

Abstract

Objective : This descriptive study was conducted in order to determine the effect of student's and graduated nurses' cognitive distortions on professional self-esteem and perception of nursing. **Method:** The study was performed in Akdeniz University Hospital and Antalya School of Health. The universe of the study was constituted by 322 graduated nurses and 338 student nurses. Student nurses population was consisted of 1st, 2nd, 3rd and 4th grade nursing department students. Data were collected using the "Professional Self-Esteem Scale", "Cognitive Distortions Scale", "Sociodemographic Form" and "Perceptions of Nursing Form". SPSS-16 statistics package was used during the evaluation of data. Qualitative data was grouped and themed. Descriptive statistics, Mann-Whitney U test, Kruskal Wallis test, One Way ANOVA test, t-test and chi-square test were applied to quantitative data in statistical evaluation. **Results:** The mean age of the graduated nurse participants was found 31,36 ± 6,89 and student nurses' age average was 20,99 ± 1,89. Student's and graduated nurses' cognitive distortions affected their professional self esteem and perceptions of nursing. Student nurses' cognitive distortions was determined as "Negative self-perception" and "self blame". "Helplessness" and "hopelessness" were graduate nurses' cognitive distortions. The student and graduated nurses identified the nursing concept as a metaphor of "making sacrifices". "Burnout expressions" were used by graduate nurses to state nursing but student nurses told "care" expressions for nursing. Both of groups stated that they would not choose the nursing profession again. Student and graduated nurses informed the opinion of "should be gained respectability to the profession". **Conclusion:** Student's and graduated nurses' cognitive distortions affected their professional self esteem and perceptions of nursing. Due to the precenses of cognitive distortions of student and graduated nurses, training programmes are proposed to increase awereness. In addition to this, studies can be performed for more extensive results..

Key words: nursing, nursing students, self concept, self esteem

Alındığı tarih/Received Date:

02.01.2020

Kabul tarihi/Accepted Date:

20.05.2020

Sorumlu yazar:

Cansu ÇAKIR

e-mail:

cansucakir@gmail.com

¹ Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Antalya, Türkiye.

GİRİŞ

Meslek seçimi bireyin kendini ortaya koymasını sağlayan en önemli aşamalardan birisidir ve sahip olunan meslek bireyi her alanda etkilemektedir (Kars vd., 2014; Öztemel, 2012; Çakır, 2011; Erden ve Akman, 2007). Meslek üyelerinin mesleği isteyerek seçmesi, severek yapması ve doyum sağlaması mesleki benlik saygısı ile ilişkilidir (Çetinkaya Uslusoy vd., 2016; Arıca ve Dilmaç, 2003). Mesleki benlik saygısı, mesleğin birey tarafından değerli ve doyum verici olarak algılanıp algılanmadığını göstermektedir (Arıca ve Dilmaç, 2003). Meslek seçimi ve mesleki benlik kavramı düşüncelerimizden, duygularımızdan ve davranışlarımızdan etkilenmektedir.

Bilişsel kuram bakış açısına göre bireyin düşünceleri, duygu ve davranışlarını etkilemektedir (Koroğlu, 2012). Yaşanan olayları algılamının ve yorumlamının, olayın kendisinden daha önemli olduğu belirtilmektedir (Beck, 2011; Türkçapar, 2007). Yaşanan olayın yorumlama sürecinde yapılan yanlışlar, ortaya çıkan anlamın uyum bozucu olmasına neden olmaktadır (Alford ve Beck, 1997). Bir duruma/ olaya anlam vermede veya anlamı yorumlama sürecindeki hatalar bilişsel çarpıtmalar olarak adlandırılmaktadır (Koroğlu, 2012; Beck, 2011). Bilişsel çarpıtmalar “Hep ya da hiç biçiminde düşünme, felaketleştirme, olumluyu yok sayma, etiketleme, büyütme/küçültme, zihinsel filtreleme, zihin okuma, aşırı genelleme, kişiselleştirme, -meli,-malı ifadeleri, olarak gruplandırılmaktadır (Wills, 2009; Beck ve Bieling, 2004). Bireyin olayları yorumlama süreçlerindeki hatalar akademik başarısını ve meslek seçimini etkilemektedir (Kaya, 2018).

Hemşirelik mesleğinde çalışma koşulları, iş doyumunu, ücret, politikalar gibi birçok faktör meslek algısını olumlu ya da olumsuz etkilemektedir (Yüksel Kaçan vd.,2016; Tambağ vd., 2015; Ten Hoeve et.al., 2014). Bununla birlikte hemşirelik mesleğini yapan üyelerin mesleğe verdikleri anlam, olayları yorumlara süreçleri, düşünce, duygu ve davranışlarından da etkilenmektedir. Mesleki anlam ve meslek saygısı hemşirelerin hastaya ve ekibe yaklaşımı, bakım kalitesi gibi birçok alanı etkileyerek meslekte başarı ve saygınlığı artıracaktır (Burkhardt ve Nathaniel, 2013; Konuk Şener, 2011).

Hemşirelik eğitimi bireyin mesleki değerlerinin, mesleki benlik saygısının ve profesyonelliğinin gelişimini etkilemektedir. Bu süreçte yaşadığı deneyimler mesleki benlik saygısının şekillenmesini sağlamaktadır (Konuk Şener, 2011). Mezun hemşirelerde (Göriş vd., 2014; Demir Dikmen vd., 2014; Sarioğlu, 2009) öğrenci hemşirelere (Durmuş İskender ve Karadağ, 2015; Öztürk ve Ulusoy, 2008) göre profesyonel değerlerin daha gelişmiş olduğu çalışmalarda belirtilmiştir. Literatürde mesleki benlik saygısı düzeylerinin mezun hemşirelerde (Çetinkaya Uslusoy vd., 2016; Özen Bekar vd., 2017) öğrenci hemşirelere (Fırat Kılıç, 2018; Öz Değirmenci ve Yıldız, 2019; Özen Bekar vd.,2017) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Mezun hemşire grubunda iş yükü (Önder vd., 2014; Kanbay ve Üstün, 2009), iş doyumunu (Özurmaz ve Öncü, 2018; Yüksel Kaçan vd., 2016; Yeşilççek Çalık vd., 2015; Ayaz ve Beydağ, 2014), tükenmişlik (Kaya vd, 2010; Yüksel Kaçan vd., 2016) gibi faktörler hemşirelik algısını ve meslek saygısını etkileyebilmektedir. Öğrenci hemşirelerde ise mesleği isteyerek seçme durumu (Karakurt vd., 2017) toplumsal algı (Glerean et.al, 2017; Ten Hoeve et.al.,2014; Tüfekçi ve Yıldız, 2009), okul yaşantısı (Karadağ vd, 2008) mesleğe bakış açısını etkilemektedir. Öğrenciliğin ve çalışma döneminin farklılıkları nedeniyle öğrenci ve mezun hemşire grubunun hemşireliğe bakış açılarının farklı olduğu düşünülmektedir.

Bireyin düşüncelerinin duygu ve davranışlarını etkilediği varsayımından yola çıktığında algıların ve tepkilerin kaynağını saptamak ve bunlara müdahale etmek için olayları ve davranışları değil düşünceleri ele almak gerekmektedir. Düşüncelerdeki hatalar olarak bilinen bilişsel çarpıtmalar, mesleğe yönelik bakış açısını, algıyı ve meslek performansını etkilemektedir. Hemşirelik mesleğine yönelik olumlu ya da olumsuz algının kaynağı hakkında bilgi vermesi açısından bilişsel çarpıtmaların tespit edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Deneyim ve mesleki gelişmişlik açısından birbirinden farklı olan öğrenci ve mezun hemşire gruplarında, bilişsel çarpıtmaların, mesleki benlik saygısının ve hemşirelik algısının tanımlanmasının önemli olduğu ve bu farklı aşamalarda iki grup hakkında fikir vereceği düşünülmüştür.

BİREYLER VE YÖNTEM

Bu araştırma, öğrenci ve mezun hemşirelerde bilişsel çarpıtmaların, mesleki benlik saygısı ve hemşirelik algısına etkisini belirlemek amacıyla Antalya Sağlık Yüksekokulu ve Akdeniz Üniversitesi Hastanesinde tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın evrenini Akdeniz Üniversitesi Hastanesinin bütün birimlerinde görev yapan hemşireler ile Antalya Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören ve klinik deneyimi bulunan 1., 2., 3. ve 4. sınıf hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur. Çalışmanın yapıldığı Akdeniz Üniversitesi Hastanesinde kayıtlı 560 hemşire ve Antalya Sağlık Yüksekokulunda derse devam eden 486 öğrenci hemşire bulunmaktadır. Araştırmaya gönüllülük esasına göre katılmayı kabul eden 373 mezun hemşire ve 358 öğrenci hemşire katılmıştır. Veri değerlendirme sürecinde eksik bilgi içeren veri toplama formları değerlendirme kapsamına alınmamış olup araştırma verilerinin analizleri 322 hemşire ve 338 öğrenci hemşirenin verdiği yanıtlar üzerinden değerlendirilmiştir. Bu araştırmada “Sosyodemografik Özellikler Soru Formu”, “Hemşirelik Algısı Formu”, “Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği” ve “Bilişsel Çarpıtma Ölçeği” kullanılmıştır. Veri toplama süreci 2013 yılının Mart ve Ekim ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Birinci sınıf öğrencilerinin verileri klinik uygulama süreci bitiminde bahar dönemi sonunda alınmıştır. Veri toplama süreci, mezun hemşirenin kendi çalışma planına göre uygun zaman dilimlerinde ve öğrenci hemşirelerin ders dışı boş zamanlarında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama formları verilmeden önce katılımcılar yazılı ve sözel olarak bilgilendirilmiş ve formların yanıtlanma sürecinde sessiz ve sakin bir ortam sağlanmıştır.

Veri toplama formları doldurulurken araştırmacı ortamdaki ayrılmamış ve doldurulmuş formları kendisi teslim almıştır. Katılımcıların formları yanıtlamaları yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Sosyodemografik Özellikler Soru Formu

Sosyo-demografik özellikleri içeren soru formunda “yaş, cinsiyet, medeni durum, anne ve baba eğitim durumu, ailede sağlık personeli bulunma durumu ve mesleği önerme durumu”na ilişkin ortak sorular bulunmaktadır. Öğrenci hemşire ve mezun hemşire

sosyodemografik soru formları ayrı ayrı hazırlanmıştır. Mezun hemşirelere ait formda “mezun olunan okul” ve “çalışma yılı” gibi soruları içeren toplam 9 soru bulunmaktadır. Öğrenci hemşirelerin formunda ise mezun hemşirelerden farklı olarak “kardeş sayısı, sınıfı, okulda bulunma yılı, kaldığı yer ve burs alma durumu”nu sorgulayan toplamda 12 soru vardır.

Hemşirelik Algısı Formu

Hemşirelik Algısı Formunda, literatüre dayalı (Yücel vd., 2011; Çam ve Arabacı, 2009; Eşer vd., 2008; Dienfenbeck, 2005; Garnier ve Bolan, 2005; Turgay vd., 2005; Cockrell, 2002) olarak hazırlanan, öğrenci ve mezun hemşirelerin hemşirelik algısını değerlendiren altı adet açık uçlu soru yer almaktadır. Formda, “*Hemşireliği bir benzetme ile anlatmak isterseniz, neye benzetirsiniz? Nedenini açıklar mısınız?*”, “*Size göre hemşireliği en iyi anlatan (en az) üç ifadeyi yazar mısınız?*”, “*Kariyerinizi yeniden belirleme olanağına sahip olsaydınız, hemşireliği seçer miydiniz? Nedenini nasıl açıklarsınız?*”, “*Meslektaşlarınızın sizin için anlamını nasıl tanımlarsınız?*”, “*Diğer mesleklerle kıyasladığınızda hemşireliği nasıl tanımlarsınız?*”, “*Bunların dışında hemşirelik konusunda başka iletmek istediğiniz görüşlerinizi yazar mısınız?*” soruları yer almaktadır.

Bilişsel Çarpıtma Ölçeği (BÇÖ)

Araştırmada bilişsel çarpıtmaların değerlendirilmesinde “Bilişsel Çarpıtma Ölçeği (BÇÖ)” kullanılmıştır. John Briere tarafından geliştirilmiş olan bu ölçeğin geçerlik güvenilirliği eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde Ağır (2007) tarafından yapılmıştır. BÇÖ fonksiyonel olmayan bilişsel düşünceleri ifade eden 40 sorudan oluşmaktadır. Ölçek “benliğin değerlendirilmesi (olumsuz benlik algısı), kendini suçlama, çaresizlik, umutsuzluk ve yaşamı (geleceği) tehlikeli görme” olmak üzere beş alt boyutu değerlendirmektedir. Her bir madde “Hiçbir zaman=1, Çok az=2, Bazen=3, Sıklıkla=4, Çok sık=5” şeklinde derecelendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 200, en düşük puan ise 40’tır. Ölçekten alınan puanın yüksekliği bilişsel çarpıtma düzeyinin yüksekliğini gösterirken, düşük puan bilişsel çarpıtma düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğin kesme

noktası bulunmamaktadır. BÇÖ'nün dilsel eşdeğerliği için ölçek 35 kişilik bir öğrenci grubuna iki hafta ara ile uygulanmış, İngilizce ve Türkçe formu arasındaki ilişki katsayısı 0.73 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada BÇÖ'nün mezun hemşirelerde güvenilirlik katsayısı 0.96, öğrenci hemşirelerde ise 0.95 olarak saptanmıştır.

Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği (MBSÖ)

Araştırmada mesleki benlik saygısını değerlendirmek amacıyla "Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği (MBSÖ)" kullanılmıştır. Arıcak (1999a) tarafından geliştirilen ölçek sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrenciler üzerinde uygulanmıştır. MBSÖ 14'ü olumlu 16'sı olumsuz olan 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanının yüksek olması mesleki benlik saygısının yüksek olduğunu, düşük olması ise mesleki benlik saygısının düşük olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin kesme noktası bulunmamaktadır. MBSÖ'nün Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 152 öğrenci üzerinde yapılan bir uygulamada 0,93 olarak bulunmuştur ve 92 öğrenci üzerinde yapılan uygulama sonucunda test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0,90 olarak bulunmuştur (Arıcak, 1999b) Bu çalışmada MBSÖ'nün güvenilirlik katsayısı öğrenci hemşireler için 0.94, mezun hemşireler için 0.91 olarak saptanmıştır.

Etik yönü

Akdeniz Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (Karar No: 07.08.2012/230) etik onay, araştırma yapıldığı Sağlık Yüksekokulu ve Üniversite Hastanesinden araştırma izni alınmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılar aydınlatılmış onam formu okumuş, anladıklarını ifade ettikten sonra imzalamıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veri değerlendirme süreci iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk olarak "Hemşirelik Algısı Formu" ndaki altı adet açık uçlu soruyla elde edilen kalitatif veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve her bir katılımcının yanıtları ayrı ayrı yazılmıştır. Yanıtlarla ilgili değerlendirmeler yapıldıktan sonra gruplamalar yapılmıştır. Gruplama ve değerlendirme sürecinde uzman görüşüne başvurulmuştur. Kurum dışından Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalında görevli üç öğretim üyesinden ve kurum içinden Biyoistatistik ve Tıp Bilişimi

Anabilim Dalında görevli bir öğretim üyesinden görüş ve öneri alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda gruplamalar yeniden düzenlenmiştir. Tema gruplarını oluşturan metaforlar öğrenci ve mezun hemşire gruplarında değişkenlik göstermekle birlikte farklı tema gruplarında aynı metaforlar da yer almaktadır.

Veri değerlendirme sürecinin ikinci aşamasında, hatalı ve eksik bilgi içeren formlar elendikten sonra veri kodlamaları yapılmıştır. Veri analizinde SPSS- 16 paket programı kullanılmıştır. Veri değerlendirmede tanımlayıcı istatistikler, parametrik testlerden One Way ANOVA, parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi, Kruskall Wallis testi, t test ve ki- kare testi kullanılmıştır. Normalliği değerlendirmek için Kolmogorow-Smirnov Normallik Testi, varyans homojenliğini değerlendirmek için de Levene test kullanılmıştır.

Kruskall Wallis testinde gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunda bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Bonferroni düzeltmeli Mann-Whitney testi kullanılmıştır ($\alpha= 0,05$) ve bağımsız değişken sayısına göre yeni α değeri hesaplanmıştır. BÇÖ ve MBSÖ'nün Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Bazı değişkenlerin birbirleriyle ilişkisini saptamak amacıyla Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bu araştırma Bilişsel Çarpıtma Ölçeği (BÇÖ) temelinde yapılmıştır. Post- Hoc Güç Analizine göre, BÇÖ için öğrenci ve mezun hemşireler arasındaki farklara göre etki büyüklüğü 0,235 (küçük etki büyüklüğü) olarak alındığında, istatistiksel olarak 0,05 anlamlılık değerine göre 338 öğrenci hemşire ve 322 mezun hemşireyle yapılan bu araştırmanın gücü %85 olarak hesaplanmıştır.

BULGULAR

Bu araştırmaya 322 mezun hemşire ve 338 öğrenci hemşire katılmıştır. Öğrenci hemşire grubunun yaş ortalaması 20,99±1,89, mezun hemşire grubunun yaş ortalaması ise 31,36±6.89 olarak saptanmıştır. Öğrenci hemşire grubunun %60,7'si (n=205) kadın, %39,3'ü (n=133) ise erkektir. Mezun hemşire grubunun %94,4'ü (n=304) kadın iken %5,6'sı (n=18) erkektir. Hemşirelerin %76,1'inin lisans mezunu, %6,5'inin ise yüksek lisans mezunu

olduğu saptanmıştır. Ön lisans mezunu hemşire oranı % 9,9, sağlık meslek lisesi mezunu %7,5'tir. Mezun hemşirelerde çalışma yılı "10 yıl ve üzeri" olanlar %39,8, "1 yıldan az" çalışanların oranı ise %13'lük yüzdeye sahiptir. 1-5 yıl

çalışan hemşire oranı %27 iken 5-10 yıl çalışan hemşire oranı %20,7'dir. Öğrenci hemşirelerin %58,6'sı, mezun hemşirelerin %39,8'i hemşirelik mesleğini bireylere önermektedir.

Tablo 1. Mezun hemşire ve öğrenci hemşirelerin BÇÖ alt boyutlarına ve MBSÖ' ye ait puan ortalamaları

Ölçekler	Mezun n=322		Öğrenci n= 338		p	MW
	Ort.	Std	Ort.	Std		
BÇÖ Alt Boyutları						
Olumsuz Benlik Algısı	1,97	0,54	2,10	0,58	0,002	46707,00
Kendini Suçlama	1,75	0,55	1,88	0,57	0,002	46915,50
Çaresizlik	2,15	0,69	2,01	0,67	0,016	48510,50
Umutsuzluk	1,96	0,81	1,78	0,72	0,008	47897,00
Yaşamı Tehlikeli Görme	2,04	0,66	2,04	0,71	0,941	54237,00
MBSÖ	100,51	17,80	103,40	20,72	0,106	47723,50

Tablo 1'de mezun hemşire ve öğrenci hemşirelerin BÇÖ alt boyutlarına ve MBSÖ'ye ait puan ortalamaları verilmiştir. BÇÖ'nin "olumsuz benlik algısı" ve "kendini suçlama" alt boyutlarına ait puan ortalamalarının öğrenci hemşirelerde daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (p<0.05). Mezun hemşirelere ait "çaresizlik" ve

"umutsuzluk" alt boyutlarının puan ortalamaları diğer gruba göre yüksek olduğu saptanmış ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0.05). Mesleki Benlik Saygısı puan ortalaması öğrenci hemşirelerde 103,40, mezun hemşirelerde ise 100,51 olarak saptanmıştır. İki grup arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p>0.05).

Tablo 2 : Öğrenci hemşirelerin bulunduğu sınıfa göre bilişsel çarpıtma ve mesleki benlik saygısı durumları

	Olumsuz Benlik Algısı	Kendini Suçlama	Çaresizlik	Umutsuzluk	Yaşamı Tehlikeli Görme	MBSÖ
	Ort±Std	Ort±Std	Ort±Std	Ort±Std	Ort±Std	Ort±Std
Sınıf						
1	2.14±0.55	1.96±0.56	1.99±0.63	1.70±0.70	2.06±0.72	108.36±20.74
2	2.22±0.68	1.98±0.64	2.23±0.81	2.06±0.85	2.17±0.83	103.09±19.38
3	2.13±0.63	1.86±0.61	2.02±0.68	1.82±0.74	2.12±0.68	99.51±19.32
4	1.92±0.48	1.70±0.44	1.89±0.56	1.67±0.59	1.86±0.58	100.07±21.65
p	0.015*	0.009**	0.057	0.010**	0.044**	0.007
KW	10.442	11.499	7.539	11.257	8.118	MW
						p:0.002 (1,3)

Bulunulan sınıf ile mesleki benlik saygısı puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır (p<0.008). Birinci sınıfa giden öğrencilerin mesleki benlik saygısı puan ortalamaları üçüncü sınıfa giden öğrencilerinkinden daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 3'te öğrenci ve mezun hemşirelerin hemşirelik kavramına ilişkin benzetmelerine ait temaların dağılımı verilmiştir. Öğrenci hemşirelerin %30,8'i,

mezun hemşirelerin %20,5'i hemşireliği "fedakarlık yapan" temasına yönelik metaforlara benzetmişlerdir. "Saygın olmayan, değersiz" temasını kullanan öğrenci hemşirelerin oranı %10,9, "bakım veren" temasını kullananlarınki ise % 8,3'tür. "İş yükü çok olan" ve "görev tanımı belli olmayan" temalarını %10,2 oranıyla en fazla mezun hemşire grubu kullanmıştır.

Tablo 3. Öğrenci ve mezun hemşirelerin hemşirelik kavramına ilişkin benzetmelerine ait temaların dağılımı

Temalar	Mezun (n=322)		Öğrenci (n=338)	
	S	%	S	%
Fedakarlık yapan	66	20,5	104	30,8
Bakım veren	10	3,1	28	8,3
Çözüm üreten ve çalışan	20	6,2	7	2,1
Olmazsa olmaz	9	2,8	4	1,2
Profesyonel	7	2,2	8	2,4
Haksızlığa uğrayan	12	3,7	5	1,5
İş yükü çok olan	33	10,2	20	5,9
Saygın olmayan, değersiz	27	8,4	37	10,9
Görev tanımı belli olmayan	33	10,2	23	6,8
Önemli ama değeri anlaşılmayan	8	2,5	6	1,8
Eğlenceli sürprizli	3	0,9	3	0,9
Hata kabul etmeyen	2	0,6	-	-
Kutsal	2	0,6	1	0,3

Tablo 4’de öğrenci ve mezun hemşirelere göre hemşireliği en iyi anlatan ifadelerle ilişkin temalar verilmiştir. Öğrenci hemşirelerin % 53,8’i, mezun hemşirelerin %51,9’u hemşireliği en iyi anlatan ifadeyi “yardımseverlik” olarak belirtmişlerdir. Mezun hemşirelerin %42,9’u hemşireliği “tükenmişlik” ifadeleri ile anlatmışlardır. Öğrenci hemşirelerin %38,8’inin “bakım” ifadelerini daha yüksek oranda kullandığı saptanmıştır.

Tablo 5’te öğrenci ve mezun hemşirelerin ikinci bir şans verilse hemşireliği yeniden seçme durumları ve nedenlerine ilişkin ifadelerle ait temalar yer almaktadır. Hemşirelik mesleğini yeniden seçmek istemediğini belirten öğrenci hemşire oranı %67,2, mezun hemşire ise %72,7’dir. Mezun hemşireler çalışma koşulları (%23,9), nöbet (%13,7), eğitim ve kariyer fırsatlarının olmaması (%6,8) gibi nedenlerden dolayı hemşirelik mesleğini tekrar seçmek istemediklerini belirtmişlerdir. Öğrenci ve mezun hemşireler mesleğini tekrar seçmek isteme nedeni olarak “manevi doyum, mecburiyet, ilgi alanı” gibi ifadeler belirtmişlerdir. Manevi doyum aldıkları için hemşirelik mesleğini yeniden seçeceğini

belirten mezun hemşirelerin oranı %16,9, öğrenci hemşirelerin ise %13,9’dur.

Tablo 4. Öğrenci ve mezun hemşirelere göre hemşireliği en iyi anlatan ifadelerle ilişkin temalar

Temalar	Mezun n=322		Öğrenci n=338	
	S	%	S	%
Yardıms severlik	167	51,9	182	53,8
Tükenmişlik	138	42,9	90	26,6
Bakım	61	18,9	131	38,8
İletişim	34	10,6	18	5,3
Tıbbi materyal	24	7,5	35	10,4
Profesyonellik	112	34,8	71	21,0
Değersizlik	22	6,8	32	9,5
Yakınlık	12	3,7	-	-
Doyum	6	1,9	24	7,1
Kazanç	-	-	9	2,7

Tablo 5. Öğrenci ve mezun hemşirelerin ikinci bir şans verilse hemşireliği yeniden seçme durumları ve nedenlerine ilişkin ifadelerle ait temalar

	Mezun n=322		Öğrenci n=338	
	S	%	S	%
Hemşirelik seçmeyi isteme nedenleri	75	23,3	94	27,8
Manevi doyum	54	16,8	47	13,9
Mecburiyet	9	2,8	19	5,6
İlgi alanı	6	1,9	28	8,3
Hemşirelik seçmeyi istememe nedenleri	234	72,7	227	67,2
Çalışma koşulları	77	23,9	48	14,2
Nöbet	44	13,7	5	1,5
Saygın bir meslek olmaması	59	18,3	45	13,3
Eğitim kariyer fırsatlarının olmaması	22	6,8	8	2,4
Ücretin yetersiz olması	11	3,4	6	1,8
Başka mesleği isteme	25	7,8	65	19,2
Birliğin olmaması	8	2,5	-	-
Aile zoruyla seçim yapmış olma	-	-	10	3,0
Mesleki hakların yetersiz olması	10	3,1	-	-
Mutlu olmama	12	3,7	12	3,6

Tablo 6’da öğrenci ve mezun hemşirelerin meslektaşlarının anlamına ilişkin temaları verilmiştir. Öğrenci hemşireler

meslektaşlarının anlamını “yol arkadaşı” (%16) olarak belirtmişlerdir. “Acınacak biri” anlamını veren öğrenci hemşirelerin oranı ise %12,1’dir. Mezun hemşirelerde meslektaşlarının anlamını “acınacak biri” olarak değerlendirenlerin oranı %15,5 olarak saptanmıştır. Mezun hemşireler “profesyonel, meslektaş” (%14) ve “özel değerli” (% 12,1) temalarını da kullanmışlardır.

Tablo 6. Öğrenci ve mezun hemşirelerin meslektaşlarının anlamına ilişkin temaları

	Mezun n= 322		Öğrenci n=338	
	S	%	S	%
Acınacak biri	50	15,5	41	12,1
Profesyonel meslektaş	42	14,0	26	7,7
Özel değerli	39	12,1	25	7,4
Ekibin bir üyesi	35	10,9	31	9,2
Yol arkadaşı	17	5,3	54	16,0
Yardımsaver, anlayışlı	23	7,1	24	7,1
Kardeş	10	3,1	4	1,2
Dedikoducu	27	8,4	27	8,0
Hem iyi hem kötü	30	9,3	26	7,7

TARTIŞMA

Araştırmamızda öğrenci hemşirelerde BÇÖ’nün “olumsuz benlik algısı” ve “kendini suçlama” alt boyutuna ait puan ortalamalarının yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$)(Tablo 1). Benlik kavramı bireyin kendini nasıl tanımladığı ile ilgilidir. Olumlu benlik algısı gelişmiş olan kişilerin kendilerini objektif değerlendirebildiği ve olumlu algıladıkları, olumsuz benlik algısı geliştirmiş kişilerin ise kendilerini değerli bulmadıkları ve suçladıkları belirtilmektedir. Bu bireylerin kendilerine olan güvenleri tam olmadığı için karşılaşılan sorunları çözmeye başarılı olamadıkları vurgulanmaktadır (Hiçdurmaz ve Öz, 2011; Avşaroğlu ve Üre,2007). Araştırmamızdaki verilerle bağlantılı olarak, Duran ve ark. (2017)’nin yaptığı çalışmada öğrenci hemşirelerin başarısızlık durumunda kendilerini suçladığı ve Yılmaz ve ark. (2017)’nin çalışmasında da öğrenci hemşirelerin %30,4’ünün kendini yargılama ve suçlamadan kaynaklı stres yaşadığı saptanmıştır. Yaşları nedeniyle ergenlik döneminde bulunan öğrenci hemşireler bu dönemin özelliği olan kimlik gelişimini devam ettirmektedirler. Kimliğin gelişiminde etkisi olan benlik saygısı yaşam değişimlerinden etkilenmektedir (Dilek ve

Aksoy 2013). Öğrenci hemşirelerin yeni bir mesleği öğrenmeleri, kimlik oluşturma sürecinde olmaları, ailelerinden uzakta kendi sorumluluklarını almaları gibi nedenlerin öğrencilerin olumsuz benlik algısı üzerinde etkisi olabileceği düşünülebilir.

Mezun hemşirelerde mesleki benlik saygısı puan ortalaması $100,51\pm 17,8$, öğrenci hemşirelerde ise $103,40\pm 20,72$ olarak saptanmıştır (Tablo 1). Çetinkaya Uslusoy ve ark. (2016)’nın çalışmasında hemşirelerin mesleki benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puan ortalaması $103,97\pm 17,1$ olarak saptanmıştır ve araştırmamızdaki bulguya yakın bir değer olarak değerlendirilebilir. Bir vakıf üniversitesinde öğrenim gören 269 öğrenciyle yapılan çalışmada öğrencilerin mesleki benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puan ortalaması ise $113,14\pm 20,41$, olarak saptanmıştır (Fırat Kılıç, 2018). Benzer bir çalışmada da öğrencilerin mesleki benlik saygısı ölçeği puan ortalaması $115,87\pm 18,25$ olarak belirlenmiştir (Öz Değirmenci ve Yıldız ,2019). Öğrencilerle yapılan çalışmaları değerlendirdiğimizde araştırmamızdaki sonucun daha düşük bir mesleki benlik saygısını gösterdiğini söyleyebiliriz.

Mezun hemşirelerde BÇÖ’nün “çaresizlik” ve “umutsuzluk” alt boyutlarına ait puan ortalamalarının diğer gruba göre yüksek olduğu saptanmış ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 1). Ayrıca mezun hemşirelerin %42,9’u hemşireliği tükenmişlik ifadeleri ile anlatmışlardır (Tablo 4). Hemşirelik, stresli çalışma koşulları, düzensiz mesai saatleri, hasta sayısının fazla olması, hasta ve hasta yakınlarıyla sürekli iletişim kurma gibi faktörlerden dolayı tükenmişlik yaşama oranı yüksek bir meslektir (Çam ve Engin, 2017; Yeşilçiçek Çalık vd., 2015; Canadas-De la Fuente et.al., 2015; Adriaenssens et.al., 2011). Bir devlet hastanesinde 320 hemşire ile yapılan çalışmada hemşirelerin fiziksel, zihinsel ve duygusal tükenme yaşadıkları saptanmıştır (Kaya vd, 2010). Yüksel Kaçan ve ark. (2016)’nin çalışmasında 284 hemşire ile çalışmış ve tükenmişlik düzeylerinin orta düzeyde olduğunu saptamıştır. Hemşirelerde tükenmişliğin, işyerinde yaşanan sorunlar, çalışılan kliniğin özelliği gibi nedenlerden kaynaklandığı belirtilmektedir (Canadas-De la Fuente et.al.,2015; Akyüz, 2015; Ayaz ve Beydağ, 2014). Kebapçı ve Akyolcu

(2011)'nin çalışmasında aylık çalışma süresi fazla olanlar, fazla mesai yapanlar ve ekip üyeleri ile sorun yaşayanlarda duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Umutsuzluk, çaresizlik, bıkkınlık, öfke, hayal kırıklığı, konsantrasyonda azalma, yorgunluk gibi belirtilerle ortaya çıkan tükenmişlik sendromunun (Çam ve Engin, 2017; Kaya vd., 2010) umutsuzluk ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır (Okumuş vd., 2013, Özben ve Argun, 2003). Mezun hemşirelerde çaresizlik ve umutsuzluk bilişsel çarpıtma düzeylerinin yüksek olduğu saptandığından umutsuzluk ile çalışma koşullarının ve dolayısıyla tükenmişliğin karşılıklı ilişkili olduğu görülmektedir.

Birinci sınıfa giden öğrenci hemşirelerin mesleki benlik saygısı puanları üçüncü sınıfa giden öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 2). Literatürde, birinci sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleğini olumlu algıladıkları ve mesleki benlik saygılarının yüksek olduğu (Sarıkoç ve Kaplan, 2017; Özpancar vd., 2008), hemşirelik eğitiminin başlangıcında meslekle ilgili düşüncelerinin olumlu olduğu saptanmıştır (Dinç vd., 2007). Benzer bir çalışmada da birinci sınıftaki öğrencilerin mesleki benlik saygısının dördüncü sınıftaki öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Konuk Şener, vd., 2011). Hemşirelerin mezuniyet öncesi ve sonrası mesleki benlik saygısı düzeylerinin değerlendirildiği bir çalışmada da mezuniyet öncesi $114,72\pm 17,32$, mezuniyet sonrasında ise $81,28\pm 28,90$ olarak saptanmıştır (Özen Bekar vd., 2017). Özellikle birinci sınıf öğrencilerinin mesleki benlik saygısı düzeyinin yüksek olması birinci sınıftaki öğrencilerin mesleği olumlu algıladıklarını düşündürmektedir. Öğrenci hemşirelerin sınıfları ilerledikçe mesleki benlik saygısı düzeylerinin azalma gösterdiği şeklinde bir yorum yapılabilir.

Öğrenci ve mezun hemşireler hemşireliği “fedakarlık yapan” temasına benzetirken (Tablo 3), hemşireliği en iyi anlatan ifadeyi “yardımseverlik” olarak belirtmişlerdir (Tablo 4). Hemşirelik mesleği insan odaklı bir meslek olduğu için temelinde yardım etmek ve insanı anlamak yatmaktadır. Profesyonel hemşireliğin boyutlarından biri olan altruizm, birisine yardım etmek ve yardım etmede sorumluluk almak olarak tanımlanmakta ve insanlara yardım etmek

hemşirelik mesleğini için seçen bireylerin olduğu belirtilmektedir (Chitty ve Black, 2007; Timmins vd., 2018; Bölükbaş, 2018; Marcinowicz vd., 2016; Tambağ vd., 2015; Jirwe ve Rudman, 2012). Yapılan çalışmalarda hemşirelik öğrencileri mesleği seçme nedeni olarak “Her zaman insanlara yardım etmek istemişimdir” ifadesini belirtmişlerdir. (Köse Tosunöz vd., 2019; Türk vd., 2018; Kalkım vd., 2015). Temelinde insana yardım etmek olan hemşirelik mesleğinin meslek üyeleri tarafından seçilirken bu özelliğinin değerlendiriliyor olması mesleğin gelişimi açısından olumlu görülebilir.

Hemşirelik kavramına ilişkin benzetmede “Saygın olmayan, değersiz” temasını kullanan öğrenci hemşirelerin oranı %10.9’dur (Tablo 3). Yapılan çalışmalarda toplumda hemşireliğin düşük statüde bir meslek olduğu (Glerean et.al, 2017; Ten Hoeve et.al.,2014), öğrencilerin mesleğin statüsünün düşük olması nedeniyle hemşireliği sevmedikleri (Tüfekçi ve Yıldız, 2009) ve hemşireliğe yönelik negatif bir algının olduğu (Elibol ve Harmancı Seren, 2017) ayrıca hemşirelerin mezuniyet sonrası mesleki benlik saygısı düzeyinin düştüğü saptanmıştır (Özen Bekar vd., 2017). Toplumsal algının ve meslek imajının öğrenci hemşirelerde mesleğe bakış açısını, meslek algısını ve mesleki benlik saygısını olumlu ya da olumsuz etkileyebileceği söylenebilir.

Öğrenci hemşireler hemşirelik kavramına ilişkin benzetmede “bakım veren” temasını (Tablo 3), hemşireliği en iyi anlatan ifade olarak “bakım” metaforunu kullanmıştır (Tablo 4). Yapılan bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları algısının yüksek olduğu ($5,03\pm 0,75$) ve hemşirelik mesleğini seçme durumu ile bakım davranışları algısının pozitif bir ilişkisi olduğu saptanmıştır (Türk vd. 2018). Hemşirelik mesleğini isteyerek seçen öğrencilerin bakım davranışları algısının daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Birimoglu ve Ayaz 2015). Hemşirelik öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmada ise birinci sınıf öğrencilerinin % 19,8’i, dördüncü sınıf öğrencilerinin ise %19,2’si algıladıkları hemşirelik rolünün bakım verici rol olduğunu belirtmişlerdir (Kızgüt ve Ergöl, 2011). Hemşirelikte bakım odaklı bir yaklaşımın yaygınlaşması için öğrencilerin bakım kavramı algılarının görünür olması hemşirelik mesleği adına sevindiricidir.

Hemşireliği “iş yükü çok olan” temasıyla belirten mezun hemşire oranı %10,2’dir (Tablo 3). Araştırmamızda saptanan temayla benzer olarak, bir üniversite hastanesinde 32 hemşire ile yapılan bir çalışmada iş yerinde stres yaratan faktörler incelendiğinde “iş yükü” (0,205) faktörünün en büyük öneme sahip olduğu saptanmıştır (Önder vd., 2014). Bir devlet hastanesinde 119 hemşire ile yapılan diğer bir çalışmada da iş yükünün hemşirelerde stres yaratan önemli faktörlerden biri olduğu belirtilmiştir (Kanbay ve Üstün, 2009). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin mesleki algılarına yönelik nitel bir araştırmada çalışma yaşamı kategorisinde “iş yükü” kategorisine ait verilerin ($f=15$) yüksek olduğu belirtilmiştir (Özmen ve Çetinkaya, 2016). İş yükünün çok olduğu kliniklerde çalışan hemşirelerin iş doyumu düzeyinin düşük olduğu (Yüksel Kaçan vd., 2016; Tambağ vd., 2015) ve tükenmişlik düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Çetinkaya Ulusoy ve Ecevit Alpar, 2013). Bu veriler doğrultusunda iş yükünün hemşirelerin çalışma yaşamında önemli bir sorun olduğu, meslek algısını ve mesleki benlik saygısını etkileyebileceği düşünülebilir.

Hemşirelik mesleğini yeniden seçmek istemediğini belirten mezun hemşire oranı %72,7’dir. Mezun hemşireler çalışma koşulları (%23,9), nöbet (%13,7), eğitim ve kariyer fırsatlarının olmaması (%6,8) gibi nedenlerden dolayı hemşirelik mesleğini tekrar seçmek istemediklerini belirtmişlerdir (Tablo 5). Çalışma koşullarının, nöbet ve vardiya usulü çalışmanın, kongre ve seminer katılımının desteklenmemesinin hemşirelerin iş doyumuna, iş yaşam kalitesine ve motivasyonuna etki ettiği belirtilmektedir (Özurmaz ve Öncü, 2018; Yüksel Kaçan vd., 2016; Yeşilçiçek Çalık vd., 2015; Ayaz ve Beydağ, 2014). Lisans mezunu 180 hemşire ile gerçekleştirilmiş çalışmada hemşireler mesleğini sevmeme ve çalışma koşullarının ağır olmasını nedeniyle mesleğinden ayrılmayı düşündüklerini belirtmişlerdir (Korkmaz ve Görgülü, 2010). Araştırmamızın sonuçlarından farklı olarak, cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerle yapılan bir çalışmada hemşirelerin, %78,0’i mesleğini sevdiğini, %44,4’ü mesleğinden memnun olduğunu, %45,3’ü mesleğini değiştirmeyi düşünmediğini belirtmişlerdir (Karamanoğlu vd., 2009).

Hemşirelik mesleğini yeniden seçmek istemediğini belirten öğrenci hemşire oranı %67,2 ‘dir. Öğrencilerin hemşireliği seçmek istememe nedeni ise çalışma koşulları (%14,2) ve başka bir meslek seçmek istemesidir (%19,2) (Tablo 5). Hemşirelik öğrencileriyle yapılan bir çalışmada öğrencilerin (%67,7) okul yaşantısından memnun olmadıkları saptanmıştır (Karadağ vd., 2008). Yetkin ve Yiğitbaş (2003)’ın çalışmasında da öğrencilerin hemşireliği başka bir bölümü kazanamadıkları için tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Sağlık yüksekokulu birinci sınıf öğrencileriyle yapılan bir çalışmada öğrencilerin %47,2’si mesleği isteyerek, %52,8’si istemeyerek seçmiştir. Öğrencilerin %62,3’ünün hemşireliği başka bir meslek seçemediği için tercih ettiği saptanmıştır (Karakurt vd., 2017). Ayrıca toplumda hemşireliğin düşük statüde bir meslek olduğu (Glerean et.al, 2017; Ten Hoeve et.al., 2014), öğrencilerin mesleğin statüsünün düşük olması nedeniyle hemşireliği sevmedikleri (Tüfekçi ve Yıldız, 2009) ve hemşireliğe yönelik negatif bir algının olduğu (Elibol ve Harmancı Seren, 2017) belirtilmektedir. Bu sebepler öğrencilerin hemşireliği seçmek istememesine neden olduğu düşünülebilir.

Araştırmamızda meslektaşlarının anlamına ilişkin “acınacak biri” anlamını veren öğrenci hemşirelerin oranı ise %12,1, mezun hemşirelerin oranı ise %15,5 olarak saptanmıştır (Tablo 6). Araştırmamızda hemşirelerin meslektaşını “acınacak biri” gibi olumsuz bir ifadeyle değerlendirmesi meslektaşlık ilişkisinin problemlili olabileceğini gösterebilir. Hemşirelerin meslektaşları tarafından çeşitli nedenlerle mobbinge uğradıkları çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir (Demir Dikmen vd., 2014; Asi Karakaş ve Okanlı, 2013). Ayakdaş ve Arslantaş (2018)’in çalışmasında hemşirelerin meslektaşları tarafından psikolojik şiddete maruz kaldığı belirtilmektedir. Başka bir çalışmada da hemşirelerin %68,5’inin mobbinge uğradığını ve %40,6’sının “Meslektaşlarınız veya birlikte çalıştığınız kişiler kendinizi gösterme olanaklarınızı kısıtlar ” ifadesini kullandıkları belirtilmiştir (Turaç ve Şahin, 2014). Meslektaşlık birbirine yardım etme ve bilgi beceri paylaşımını ifade etmektedir. Meslektaşlar arasında yaşanan sıkıntıların bireyin meslek algısını ve mesleğe duyduğu saygıyı etkileyebileceği düşünülebilir.

Öğrenci hemşireler meslektaşlarının anlamını “yol arkadaşı” (%16) olarak belirtmişlerdir. Mezun hemşireler meslektaşlarının anlamını “özel değerli” (%12,1) ve “profesyonel, meslektaş” (%14) olarak belirtmişlerdir (Tablo 6). Meslektaşlık, meslektaşların birbirlerine duygusal ve mesleki desteğini ifade etmektedir. İş ortamında herhangi bir başarısızlık yaşadıklarında, kendilerini kötü hissettiklerinde meslektaşlarının kendilerini en iyi anlayacak kişiler olduğunu düşünmektedirler (Çoban, 2005). Bir çalışmada hemşirelerin meslektaşlarıyla dayanışma içinde oldukları (%53,6) ve meslektaş dayanışmasının iş doyumuyla pozitif bir ilişki içinde olduğu (Çetinkaya Ulusoy ve Ecevit Alpar, 2013), benzer olarak da iş doyumunu artırarak işten ayrılmaları azalttığı saptanmıştır (Gürcan, 2019). Mesleki benlik saygısı yüksek olan hemşirelerin meslektaş dayanışmasının daha iyi olduğu saptanmıştır (Çetinkaya Ulusoy vd., 2016). Bu bağlamda meslektaşlığın, hemşirelerde mesleki benlik saygısını ve hemşirelik algısını etkileyebileceğini söyleyebiliriz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrenci ve mezun hemşirelerde bilişsel çarpıtmaların, mesleki benlik saygısı ve

hemşirelik algısına etkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada öğrenci hemşirelerde olumsuz benlik algısı ve kendini suçlamaya yönelik bilişsel çarpıtmaların yüksek olduğu saptanmıştır. Mezun hemşirelerde çaresizlik ve umutsuzluk bilişsel çarpıtma puan ortalamalarının yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrenci ve mezun hemşire gruplarında mesleki benlik saygısı düzeyleri ortanın üzerindedir ve iki grup arasında bir fark saptanmamıştır. Öğrenci hemşirelerde ve mezun hemşirelerde bilişsel çarpıtmaların varlığı saptandığından kurumlarda psikososyal danışmanlık birimlerinin yapılandırılması ve alandaki hemşirelere bilişsel çarpıtmalar ile ilgili seminerlerin verilerek farkındalığın artırılması önerilmektedir. Mezun hemşirelerin hemşirelik ile ilgili olarak “fazla iş yükü, tükenmişlik, vb.” ifadeleri belirgin olarak kullanmaları nedeniyle hemşirelerin çalışma koşullarının değerlendirilebilmesi için araştırma ve çalışmaların yapılması önerilmektedir. Mesleki benlik saygısının güçlendirilmesi amacıyla öğrenci ve mezun hemşirelerin buluşmaları sağlanarak mesleki etkileşimin artırılması önerilmektedir. Bu çalışma öz bildirime dayalı veriler üzerinden yapıldığından daha kapsamlı sonuçlara ulaşılabilmesi için aynı konuda farklı çalışmaların yapılması önemlidir.

KAYNAKLAR

- Adriaenssens, J., De Gucht, V., Van Der Doef, M., Maes, S. 2011. Exploring the burden emergency care: predictors of stress-health outcomes in emergency nurses. *Journal of Advanced Nursing*; 67(6): 1317-1328.
- Ağır, M. 2007. Üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtma düzeyleri ile problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akyüz, İ. 2015. Hemşirelerin tükenmişlik ve depresyon düzeylerinin çalışma koşulları ve demografik özellikler açısından incelenmesi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*; 3(1): 21-34.
- Alford, B. A., Beck, A. T. 1997. The integrative power of cognitive therapy. New York: The Guilford Press.
- Arıcak, O. T. 1999a. Öğretmen adaylarının benlik saygısı ve mesleki benlik saygılarının geliştirilmesine yönelik bir grupla psikolojik danışma uygulaması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*; 11: 11-22.
- Arıcak, O. T. 1999b. Grupla psikolojik danışma yoluyla benlik ve mesleki benlik saygısını geliştirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Arıcak, T., Dilmaç, B. 2003. Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin birtakım değişkenler açısından benlik saygısı ile mesleki benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*; 3(1): 1-7.
- Asi Karakaş, S., Okanlı, A. 2013. Hemşirelik ve mobbing. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*; 2(4): 562-576.
- Avşaroğlu, S., Üre, Ö. 2007. Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*; 85-100.
- Ayakdaş, D., Arşlantaş, H. 2018. Hemşirelikte meslektaş şiddeti: kesitsel bir çalışma. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*; 9(1): 36-44.
- Ayaz, S., Beydağ, K. D. 2014. Hemşirelerin iş yaşamı kalitesini etkileyen etmenler: Balıkesir örneği. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*; 2(1):60-69.
- Beck, J. S., Bieling, P. J. 2004. Bilişsel terapi kuram ve uygulamaya giriş. Bir sanat ve bilim olarak kısa terapiler uygulayıcılar için rehber. Ed. M. Dewan, B. N. Steenbarger, R. P. Greenberg. (P. G. Gökalp, Çev.). pp.15-50, Ankara: Pelin Ofset Matbaacılık.
- Beck, J. S. 2011. Cognitive behavior therapy: basic and beyond.1.Baskı. pp. 29-45, New York: Guilford Press.
- Birimođlu, C., Ayaz, S. 2015. Hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışlarını algılamaları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*; 40-48.
- Bölükbaş, N. 2018. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimi ve etkileyen faktörler. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*; 1(1): 10-17.
- Burkhardt, M. A., Nathaniel, A. K. 2013. Çağdaş hemşirelikte etik. (Ş. E. Alpar, N. Bahçecik, Ü. Karabacak, Çev.). İstanbul: İstanbul Medikal Sağlık ve Yayıncılık.
- Canadas De la Fuente, G.A., Vargas C., San Luis, C., Garcia, I., Canadas, G.R., De la Fuente E.I. 2015. Risk factors and prevalence of burnout syndrome in the nursing profession. *International Journal of Nursing Studies*; 52(1): 240-249.
- Chitty, K. K., Black, B. P. 2007. Professional nursing: concepts and challenge. Missouri: Saunders Company.
- Cockrell, S. D. E. 2002. Prenursing students' perceptions of the nursing profession. Master Thesis. Northwestern State University, B.S.N.
- Çakır, M. A. 2011. Meslek Seçimi, Mesleki Karar ve Kararsızlık. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çam, M.O., Engin, E. 2017. Hemşirelerde tükenmişlik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*; 10(57): 501-507.
- Çam, O., Arabacı, B. L. 2009. Psikiyatri hemşireliğini algılama ölçeğinin geliştirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*; 12(4): 29-40.
- Çetinkaya Ulusoy, E., Ecevit Alpar, Ş. 2013. Hemşirelerde meslektaş dayanışması ve iş doyumunu ile ilişkisi. *Florence*

- Nightingale Hemşirelik Dergisi; 21(3):154-163.
- Çetinkaya Uslusoy, E., Paslı Gürdoğan, E., Kurt, D. (2016). Hemşirelerde mesleki benlik saygısı ve meslektaş dayanışması. SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi; 7(1): 29-35.
- Çoban, A. E. (2005). Psikolojik danışmanlar için meslektaş dayanışması. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi; 1:167-174.
- Demir Dikmen, Y, Önder, M., Yorgun, S., Yıldırım Usta, Y., Umur, S., Aytekin, A. 2014. Hemşirelerin profesyonel tutumları ile bunu etkileyen faktörlerin incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi; 17(3):158-164.
- Diefenbeck, A. C. 2005. Role of cognitive distortions and dysfunctional attitudes in nurses experiencing burnout. Doctora Thesis. Philadelphia College of Osteopathic Medicine, Philadelphia.
- Dilek, H., Aksoy, A.B. 2013. Ergenlerin benlik saygısı ile anne-babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD); 14(3): 95-109.
- Dinç, S., Kaya, Ö., Şimşek, Z. 2007. Harran üniversitesi sağlık yüksekokulu öğrencilerinin hemşirelik mesleği hakkındaki bilgi, düşünce ve beklentileri. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi; 10(1): 1-9.
- Duran ,S., Karadaş, A., Kaynak, S. 2017. Hemşirelik öğrencilerinin olumsuz otomatik düşünceleri ve akademik başarıları arasındaki ilişki. Kocaeli Medical Journal; 2: 30-37.
- Durmuş İskender, M., Karadağ A. 2015. Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Belirlenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi; 8 (1): 3-11.
- Elibol, E., Harmancı Seren, A.K. 2017. Reasons nursing students choose the nursing profession and their nursing image perceptions: A survey study. Nursing Practice Today; 4(2): 67-78.
- Erden, M., Akman, Y. 2007. Eğitim psikolojisi: gelişim, öğrenme, öğretme. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Eşer, İ., Khorshid, L., Denat, Y. 2008. Hemşirelik mesleğini algılamada ilk klinik uygulamanın etkisi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi; 24 (1): 15-26.
- Fırat Kılıç, H. 2018. Hemşirelik öğrencilerinin eğitim stresi ve mesleki benlik saygısı arasındaki ilişki. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi; 5(1):49-59.
- Garnier, P., Bolan, C. 2005. Perceptions of nursing as a career choice of students in the baccalaureate nursing program. Nurse Education Today; 26: 38-44.
- Glerean, N., Hupli, M., Talman, K., Haavisto, E. 2017. Young peo- ples' perceptions of the nursing profession: An integrative review. Nurse Education Today; 57: 95-102.
- Göriş, S., Kılıç, Z., Ceyhan, Ö., Şentürk, A. 2014. Hemşirelerin profesyonel değerleri ve etkileyen faktörler. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi; 5(3):137-142.
- Gürcan, T. 2019. Hemşirelikte meslektaş dayanışmasının iş doyumunu ve işten ayrılma niyetine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hiçdurmaz, D., Öz, F. 2011. Benliğin bilişsel yaklaşımla güçlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi; 68-78.
- Jirwe, M., Rudman, A. 2012. Why choose a career in nursing?. Journal of Advanced Nursing; 68(7): 1615-1623.
- Kalkım, A., Sağkal Midilli, T., Uğurlu, E., Gülcan, E. 2015. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimi ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi. Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi; 4: 41-60.
- Kanbay, Y., Üstün, B. 2009. Kars ve Artvin illerinde hemşirelerin iş ortamı ile ilgili stresörleri ve kullandıkları başetme yöntemlerinin incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi; 2(4): 155- 161.
- Karadağ, G., Güner, İ., Çuhadar, D., Uçan, Ö. 2008. Gaziantep üniversitesi sağlık yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin benlik saygıları. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi; 3(7): 29-42.
- Karakurt, P., Yıldırım, A., Hacıhasanoğlu, R., Özman Sağlık, Ö. 2017. Sağlık yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleği hakkındaki

- düşünceleri. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi; 26(4):139-144.
- Karamanoğlu, A.Y., Gök Özer, F., Tuğcu, A. 2009. Denizli ilindeki hastanelerin cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerin mesleki profesyonelliklerinin değerlendirilmesi. Fırat Tıp Dergisi [online]; 14(1): 12-17.
- Kars, V., Arslan, N. , Erik, L., Avcı, N., Bucaktepe, P.G., Celepkolu, T., Şahin, H.A. 2014. Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların anksiyete ve depresyonla ilişkisi. Dicle Tıp Dergisi; 41:187-190.
- Kaya, İ. 2018. Akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmalar ölçeğinin (ABİBÇÖ) geliştirilmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi; 14(3): 1082-1098.
- Kaya, N., Kaya, H., Ayık, S. E., Uygur, E. 2010. Bir devlet hastanesinde çalışan hemşirelerde tükenmişlik. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi;7(1): 401-419.
- Kebapçı, A., Akyolcu, N. 2011. Acil birimlerde çalışan hemşirelerde çalışma ortamının tükenmişlik düzeylerine etkisi. Türkiye Acil Tıp Dergisi; 11(2): 59-67.
- Kızılgüt, S., Ergöl, Ş. 2011. Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin hemşireliği algılayışı hemşirelik rollerine ve hemşireliğin geleceğine bakışı. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi; 14: 10-5.
- Konuk Şener, D., Karaca, A., Açıkgöz, F., Süzer, F. 2011. Hemşirelik eğitimi mesleki benlik algısını değiştirir mi?. Dicle Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi; 1(3):12-16.
- Korkmaz, F., Görgülü, S. 2010. Hemşirelerin, Meslek Ölçütleri Bağlamında Hemşireliğe İlişkin Görüşleri. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi; 1-17.
- Köroğlu, E. 2012. Klinik psikiyatri. pp. 643-686, Ankara: HYB Basım Yayın.
- Köse Tosunöz, İ., Eskimez, Z., Öztunç, G. 2019. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörler. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi; 5(2): 91-97.
- Marcinowicz, L., Owlasiuk, A., Slusarska, B., Zarzycka, D., Pawlikowska, T. 2016. Choice and perception of the nursing profession from the perspective of Polish nursing students: a focus group study. BMC Medical Education; 16(243): 1-8.
- Okumuş, F., Mete, M., Bakiyev, E., Kaçire, İ. 2013. Umutsuzluk tükenmişlik iş memnuniyeti kavramları arasındaki ilişkinin analizi eğitim sektöründe bir uygulama. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi; 12(47):191-202.
- Önder, G., Aybas, M., Önder, E. 2014. Hemşirelerin stres seviyesine etki eden faktörlerin öncelik sırasının çok kriterli karar verme tekniği ile belirlenmesi. Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi; 1(1): 21-35.
- Özben, Ş. Argun, Y. 2003. İlköğretim öğretmenlerinin umutsuzluk ve tükenmişlik düzeyleri üzerine bir araştırma. Ege Eğitim Dergisi; 3(1): 36-48.
- Öz Değirmenci, S.,Yıldız, G. 2019. Hemşirelik öğrencilerinin mesleki benlik saygıları ve öğrenimlerine ilişkin doyum düzeylerinin belirlenmesi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetim Dergisi; 2(6): 79-89.
- Özen Bekar, E., Konuk Şener, D., Yılmaz, Ç., Cangür, Ş. 2017. Hemşire ve sosyal çalışmacıların mezuniyet öncesi ve sonrası mesleki benlik saygılarının değerlendirilmesi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi; 2(4): 50-55.
- Özmen, D., Çetinkaya, A. 2016. Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin mesleki algılarına yönelik nitel bir çalışma. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi; 18(1): 40-52.
- Özpancar, N., Aydın, N., Akansel, N. 2008. Hemşirelik 1.sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleği ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi; 12(3): 9-17.
- Öztemel, K. 2012. Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi; 32: 459-477.
- Öztürk, N., Ulusoy, H. 2008. Lisans ve yüksek lisans hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi; 1(1), 15-23.
- Özvurmaz, S., Öncü, A. Z. 2018. Vardiyalı ve nöbet sistemi şeklinde çalışma düzeninin

- hemşireler üzerine etkisi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi; 2(1): 39-46.
- Sarıkoç, G., Kaplan, M. 2017. Hemşirelik öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerileri, mesleki benlik saygısı ve akademik branş memnuniyetleri arasındaki ilişki. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi; 25(3): 201-208.
- Sarıoğlu, Ö. 2009. Uludağ üniversitesi tıp fakültesi araştırma ve uygulama hastanesinde çalışan yoğun bakım ve servis hemşirelerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Tambağ, H., Can, R., Kahraman, Y., Şahpolat, M. 2015. Hemşirelerin çalışma ortamlarının iş doyumuna üzerine etkisi. Bakırköy Tıp Dergisi; 11(4):143-149.
- Ten Hoeve, Y., Jansen, G., Roodbol, P. 2014. The nursing profession: Public image, self-concept and professional identity. A discussion paper. Journal of Advanced Nursing; 70: 295-309.
- Timmins, F., King, C., de Vries, J.M.A., Jhonson, M., Cullen, J.G., Haigh, C. 2018. Altruism, honesty and religiosity in nursing students. Journal of Clinical Nursing; 27:3687-3698.
- Turgay, S. A., Karaca, B., Çeber, E., Aydemir, G. 2005. Hemşirelik öğrencilerinin mesleği algılayışları. Atatürk Üniversitesi. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi; 8(1): 54-62.
- Turaç, İ.S., Şahin, B. 2014. Mobbinge maruz kalma durumunun belirlenmesi: hemşireler üzerine bir çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi; 15(1): 87-112.
- Türkçapar, M. H. 2007. Bilişsel terapi temel ilkeler ve uygulama. Ankara: HYB Basım Yayın.
- Türk, G., Adana, F., Erol, F., Çevik Akyıl, R., Taşkiran, N. 2018. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçme nedenleri ile bakım davranışları algısı. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi; 7(3): 1 – 10.
- Tüfekçi, F. G., Yıldız, A. 2009. Öğrencilerin hemşireliği tercih etme gerekçeleri ve gelecekleri ile ilgili görüşleri. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi; 12(1): 31-37.
- Wills, F. 2009. Beck's cognitive therapy distinctive features. pp.41-42, East Sussex: Routledge.
- Yeşilçiçek Çalık, K., Aktaş, S., Kobya Bulut, H., Özdaş Anahar, E. 2015. Vardiyalı ve nöbet sistemi şeklindeki çalışma düzeninin hemşireler üzerine etkisi. Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi; 1(1): 33-45.
- Yetkin, A., Yiğitbaş, Ç. 2003. Van sağlık yüksekokulu hemşirelik ve sağlık memurluğu son sınıf öğrencilerinin eğitimlerine ve mezuniyet sonrasında ilişkin görüşleri. Atatürk Üniversitesi H. Y.O. Dergisi; 6(2): 1-12.
- Yılmaz, M., Yaman, Z., Erdoğan, S. 2017. Öğrenci hemşirelerde stres yaratan durumlar ve baş etme yöntemleri. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi; 10(2): 88-99.
- Yücel, Ç. Ş., Güler, K. E., Eşer, İ., Khorshid, L. 2011. İki farklı eğitim sistemi ile öğrenim gören hemşirelik son sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleğini algılama durumlarının karşılaştırılması. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi; 27 (3): 1-8.
- Yüksel Kaçan, C., Örsal, Ö., Köşgeroğlu, N. 2016. Hemşirelerde iş doyumunun düzeyinin incelenmesi. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi; 18(3): 1-11.